

Piet Mondrian'ın Form Algısındaki Evrimi ve Soyut Sanatla Etkileşimi

Mehtap KURT¹ ve Ali Ertuğrul KÜPELİ²

Öz

20. yüzyılın kendine özgü dinamikleri, farklı sanat anlayışlarının filizlenmesine olanak tanımıştır. Sanatçılar, görünen doğanın ötesinde alternatif gerçekliklerin varlığını keşfetmiş ve bu yeni keşifler, yenilikçilik ruhunun doğuşuna katkıda bulunmuştur. Bu dönemin en önemli gelişmelerinden biri, soyutlamanın ortaya çıkışıdır; bu da kabul edilmiş dünyanın sabit gerçekliğini, yüzeyin ötesine geçen yeni yorumlarla dönüştürme çabasını ifade eder. Soyutlamanın duysal ve hayali boyutu, sanat aracılığıyla mantıksal bir çerçeveye oturtulmaya çalışılmıştır. Araştırmada, Piet Mondrian'ın eserlerindeki renk ve form algısına derinlemesine odaklanılmıştır. Mondrian'ın sanatındaki gerçeklik, nesnelere en temiz ve basit formları aracılığıyla, yatay ve dikey ilişkilerle evrensel uyum, denge ve birliği ifade eden bir anlayış olarak incelenmiştir. Araştırmanın amacı, onun eserlerindeki temel prensibin keşif sürecini, bu sürecin nasıl ilerlediğini ve dönüşümünü aydınlatmaktır. Mondrian'ın teorik ve pratik çalışmalarının soyut ve modern sanat üzerindeki etkisi, 21. yüzyılın bağlamında da önemini korumaktadır. Sanatçının eserlerinin evrimsel süreçlerinin analizi, her aşamadaki renk, biçim ve temel kavramların incelenmesi, Neo-Plasticizm ve Soyut Sanat akımının anlaşılması açasından kritik önem taşımaktadır. Araştırma, literatür taraması yöntemiyle gerçekleştirilmiş ve kullanılan kaynaklar, sanatçı hakkındaki akademik yayımlar, makaleler, tezler ve çevrimiçi materyalleri içermektedir. Sanatçının etkileşimde bulunduğu dönem, sanat akımları, felsefi akımlar ve sanatçı çevreleriyle ilişkileri, onun sanatsal gelişim aşamalarının ayrıntılı bir şekilde incelenmesini gerektirmektedir. Ayrıca teozofi ve diğer felsefelerin sanatçının sanat anlayışı üzerindeki etkisi ve Kübist yaklaşımın soyutlama sürecine getirdiği indirgemeci yaklaşımın sanat eserlerine yansımaları ve bu yaklaşımın hem kendi dönemi hem de sonraki dönemler üzerindeki etkileri de ele alınmıştır. Sonuç olarak Mondrian'ın sanatı ve teorisinin yarattığı etki günümüzde çeşitli alanlarda hissedilmekte ve zengin ve derin bir anlam sistemine katkı sağlamaktadır. Soyut sanata olan yaklaşımı görsel ve fıkırsel boyutlarıyla geniş kapsamlı ve sürekli bir güncellik barındırmakta, nesnellik bağımlılığından kurtularak yaratıcı süreçlerin özgünleşmesine öncülük etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Piet Mondrian, Soyut Sanat, De Stijl, Neo-Plasticizm, Teozofi

The Evolution of Piet Mondrian's Perception of Form and Interaction with Abstract Art

Abstract

The unique dynamics of the 20th century facilitated the emergence of diverse artistic understandings. Artists discovered the existence of alternative realities beyond the visible nature, contributing to the spirit of innovation. One of the period's most significant developments was the advent of abstraction, which represented an effort to transform the accepted reality of the world through interpretations that go beyond the surface. The sensory and imaginary dimensions of abstraction have been attempted to be framed within a logical structure through art. The study profoundly focuses on Piet Mondrian's perception of color and form in his works. Mondrian's reality in art is examined, expressing universal harmony, balance, and unity through the purest and simplest forms of objects and their horizontal and vertical relationships. The research aims to illuminate the process of discovering the fundamental principle in his works, how it evolved, and its transformation. The impact of Mondrian's theoretical and practical work on abstract and modern art maintains its significance in the context of the 21st century. The analysis of the evolutionary processes of the artist's works, examining color, shape, and fundamental concepts at each stage, is crucial for understanding Neo-Plasticism and the Abstract Art movement. The research was conducted through a literature review method, and the sources used include academic publications, articles, theses, and online materials about the artist. An in-depth examination of the era in which the artist interacted, art movements, philosophical streams, and relationships with art circles is required to fully understand his artistic development stages. Moreover, the influence of theosophy and other philosophies on the artist's artistic understanding and how the reductionist approach brought by Cubist tendencies to the process of abstraction reflects on artworks and its effects on both his era and subsequent periods are also addressed. In conclusion, the impact created by Mondrian's art and theory is felt in various fields today contributing to a rich and profound system of meaning. His approach to abstract art, with its visual and conceptual dimensions, encompasses comprehensive and ongoing relevance, leading to the originality of creative processes by shedding dependencies on objectivity.

Key Words: Piet Mondrian, Abstract Art, De Stijl, Neo Platism, Theosophy

Atf İçin / Please Cite As:

Kurt, M. ve Küpelı, A. E. (2025). Piet Mondrian'ın form algısındaki evrimi ve soyut sanatla etkileşimi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14 (1), 228-243. doi:10.33206/mjss.1470159

Geliş Tarihi / Received Date: 18.04.2024

Kabul Tarihi / Accepted Date: 09.07.2024

¹ Doktora - Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, mehtapkurt7140@gmail.com,

 ORCID: 0000-0001-9758-1902

² Doç. Dr. - Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, aliertugrulkupeli@gmail.com,

 ORCID: 0000-0003-3485-8489

Giriş

20. yüzyılda sanatçılar, hızla değişen dünyaya uyum sağlama çabası içinde, duyumsallık ve rasyonaliteyle temellenen bilgilere kuşkucu bir tavırla yaklaşmışlardır. Birinci Dünya Savaşı ve Büyük Buhran gibi dönemin çalkantılı olayları, toplumsal yapıların değişmesi, değerlerin dönüşümü ve bilimsel alanda kaydedilen çığır açan gelişmeler, sanat dünyasında da derin etkiler yaratmıştır. Sanatçılar, bu hızlı değişim sürecinde geleneksel sanat anlayışlarının ötesine geçerek yeni ifade biçimleri ve perspektifler arayışına yönelmişlerdir. Öyle ki değişimin kendi eylemsel kimliği içinde yeni ifade biçimleri, farklı bakış aaları ve mevcut niteliğin belirleyici unsurları da değişimi zorunlu kılmıştır. Geleneksel sanat anlayışında, gerçeklik genellikle doğanın görünen yzeyssel biçimlerinin detaylı bir Şekilde yansıtılmasıyla ifade edilirdi. Ancak, 20. yüzyılda sanatçılar, görünen doğanın tek gerçek olmadığının farkına varmışlardır. Gerçeği yansıtımda imajların yzeyssel görünümlerinin değil, özünü yeni pratiklerle ortaya koymasının gerekliliği üzerinde durmuşlardır. Özellikle sanat yoluyla nesnelere ve varlıkların rastlantısal özelliklerinin soyutlanarak materyalizme karşı saf (zsel) olanın ortaya çıkarılmasına çalışılmıştır. Őimdiye kadar yalnızca görünen gerçekliğin yansıtıldığı ve temsil konusunda farklı yöntemlerin reddi düşünüldüğünde, görülmeyen gerçekliğin aktarımı ancak soyut yaratımlar ile somutta dönüştürülebilir. Böylece soyut boşlukların doldurulması alımlayıcının gerçek dünya ile bilgilerinin salt bir düzlemde temellenmediğini, hakikatin farklı tezahürlerinin var olduğunu göstermiştir. Başlangıçta sanatçı yaratımları görüntü ve biçimleriyle belirli bir nesneyi çağrıştıracak nitelikte eserler ortaya koymuş olsa dahi adım adım bir soyutlama sürecini de başlatmıştır. Bu aynı zamanda yeni görsel unsurlar, teknik, yöntem ve düşünsel açıdan önem arz eden olgu ve algısal tepki olarak da tanımlanabilmektedir. Bu tepkiler sonucunda yaratıcılıkta hiçbir bağımlılık ve üst tabu kabul edilmeden felsefi bir yaklaşımla çok boyutlu, alışılmışın dışında bir gerçeklik gözler önüne sermektedir. Hiç kuşkusuz bu durum soyut deneyimin, nesnel ve sınırlandırılmış gerçeklik normlarının niteliksel farkını ortaya koyan sanat anlayışlarını da beslemektedir. Diğer taraftan, 20. yüzyılın kaotik durumu sanatçının kültürel, toplumsal ve politik konulara olan yaklaşımını etkilemiş ve ulusal eğilimlerin özelliklerini yitirmesine neden olmuştur. Sanat, artık farklı ulusların ortak olgu ve zgr düşünceleriyle yenilenen, kanonik ilkelerden daha bağımsız ve sınırsız tavrıdadır. Bu göstergelerin ışığında Mondrian'ın yaşadığı dönem mercek altına alınarak dönemin ana sanat akımlarının etkileşim alanları, sanatçı ilişkiler, esinlendiği sanatçılar incelenerek yaratımlarındaki biçimsel ve anlatımsal yapılar araştırılmıştır. Resimlerindeki renk ve form ilişkisi, yapısal süreçte izlediği ve kullandığı yöntemler sistemli bir yaklaşım ile gözler önüne serilmiştir. Çalışma 20. yüzyılda genel bir perspektifle Mondrian'ın sanat anlayışı ve eserlerinin içinde yer aldığı akım ve grupla birlikte değişen, dönüşen renk ve biçim alanları olarak sınırlandırılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, Piet Mondrian'ın sanatsal yaratımlarında soyutlama sürecinin başlangıcı ve bu süreçteki felsefi etkileşimleri detaylı bir Şekilde incelemektir. Araştırma, Mondrian'ın eserlerinde görülen biçimsel ve anlatımsal yapıları ele alarak, sanatçının 20. yüzyıl sanat akımlarıyla olan etkileşimlerini ve bu etkileşimlerin eserlerine nasıl yansıldığını ortaya koymayı hedeflemektedir. Özellikle sanatçının renk ve form ilişkisini, dönemin kültürel, toplumsal ve politik değişimleriyle birlikte analiz ederek, Mondrian'ın sanatsal ifade ve tekniklerindeki evrimi anlamaya çalışmaktadır. Bu bağlamda, Mondrian'ın yaşadığı dönem mercek altına alınarak, dönemin ana sanat akımlarının etkileşim alanları, sanatçı ilişkileri, esinlendiği sanatçılar incelenmiş ve yaratımlarındaki biçimsel ve anlatımsal yapılar araştırılmıştır.

Yöntem

Bu araştırma, Piet Mondrian'ın form ve renk algısının evrimini, soyut sanatla olan etkileşimini ve bu süreçlerin sanatsal ifadesini anlamak amacıyla nitel bir araştırma metodolojisi benimsemiştir. Araştırmada, nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Araştırmanın temeli, sanatçının eserlerinin derinlemesine analizine dayanmaktadır. Bu analiz, Mondrian'ın çalışmalarını farklı zaman dilimlerinde inceleyerek, sanatın evrimini çeşitli temalar ve dönemler üzerinden takip etmektedir. İncelenen her bir eserde, renk, form ve kompozisyonun nasıl bir evrime uğradığı detaylı bir Şekilde ele alınmıştır. Ancak, sonuç kısmında bu analize ait somut bulgular yeterince yer almamış olup, daha çok yoruma dayalı bir değerlendirme yapılmıştır. Ayrıca, detaylı bir inceleme sunulmamış ve bulgular yeterince açıklanmamıştır.

Evren - Örneklem

Bu çalışmanın evreni, Piet Mondrian'ın sanat kariyeri boyunca ürettiği tüm eserlerdir. Bu eserler, onun farklı sanatsal dönemlerini ve tekniklerini temsil eder. Araştırmanın örnekleme, Mondrian'ın soyut sanata geçiş sürecindeki önemli dönüm noktalarını yansıtan eserlerden seçilmiştir. Özellikle, onun form, renk ve kompozisyon anlayışında belirgin değişiklikler gösteren ve teozofik düşünceleri yansıtan 30 eser detaylı olarak incelenmiştir. Bu eserler, sanatçının kariyerindeki çeşitli evreleri kapsayacak şekilde, erken dönem figüratif çalışmalarından, De Stijl dönemi minimalist soyutlamalara ve son dönem geometrik kompozisyonlarına kadar geniş bir yelpazede seçilmiştir. Bu örneklem, Mondrian'ın sanatsal gelişiminin ve soyut sanatla etkileşiminin derinlemesine anlaşılmasını sağlamak için stratejik olarak belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları, sanatçının eserlerinin detaylı incelemesini sağlamak ve farklı kaynaklardan bilgi toplamak amacıyla özenle seçilmiştir:

Görsel İnceleme Formları: Her bir eserin form, renk, kompozisyon ve kullanılan teknikler gibi özelliklerini sistematik bir şekilde değerlendirmek için tasarlanmış görsel inceleme formu kullanılmıştır. Bu form, eserlerin estetik ve yapısal unsurlarını objektif bir biçimde kaydetmek ve incelemek için oluşturulmuştur.

Literatür Taraması: Mondrian'ın sanatsal anlayışını, etkileşimde bulunduğu felsefi ve sanatsal akımları daha iyi anlamak için geniş çaplı bir literatür taraması yapılmıştır. Bu tarama; sanatçı hakkında akademik makaleler, kitaplar, tezler ve dijital kaynaklardan oluşmaktadır.

Dijital Sanat Arşivleri: Mondrian'ın eserlerine erişim sağlamak ve bu eserleri zaman ve mekan sınırlaması olmaksızın incelemek için çeşitli müzelerin ve sanat galerilerinin dijital arşivlerinden yararlanılmıştır. Bu arşivler, eserlerin yüksek çözünürlüklü görsellerini ve eser hakkında detaylı bilgileri içermektedir.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada, Piet Mondrian'ın eserlerinin derinlemesine analizi gerçekleştirilmiş olup, sanatçının teozofi ve Kübist yaklaşımlar gibi felsefi akımlarla olan etkileşimleri kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Mondrian'ın sanatsal ifadelerindeki soyutlama eğilimleri ve form arayışlarının köklü bir şekilde etkilendiği bu etkileşimler, sanatçının eserlerinin sadece görsel değil aynı zamanda ruhsal ve felsefi boyutlarını da derinlemesine anlamamıza olanak tanımıştır. Tarihsel bağlam incelemesi ve kavramsal çerçeve analizi ile Mondrian'ın eserlerindeki evrimsel süreçler ve temel kavramların renk ve biçimdeki dönüşümleri detaylı bir şekilde ele alınarak, onun sanatındaki stilistik ve tematik değişimler, çeşitli sanat ve felsefe akımlarının etkisi altında değerlendirilmiştir.

Bulgular

Mondrian'ın İlk Dönem Sanat Anlayışı

Günümüze değin üretilen sanat eserleri, sanatın doğasına, mutlak niteliğine ve yaratım aşamalarına ilişkin bilgi açısından özellikle eseri anlamamızda sanatçılara önemli birer referans olarak ön plana çıkarır. Sanatçı, bireysel öngörülerini, görüş tarzlarını, ihtiyaçlarını ve arzularını somutlaştırarak girişimi başlatır. Bu nedenle, her yaratım nesnesi, sanatçının algı ve idraki çerçevesinde şekillendiği için, yaratıcısı merkeze alınarak değerlendirilir. Dolayısıyla bir sanat eserini değerlendirirken, sanatçının kendi gerçekliğiyle ilgili bir anlatımı olduğu söylenebilir (Fischer, 2010, s. 129). Sanatçı, hangi sebeple ve nasıl başlarsa başlasın, sanatsal ifadenin belirleyici ve yönlendirici gücü, eserin kendisinde gizlidir. Yaşadığı toplumun sosyo-kültürel yapısı, dini inançları, yaşam tarzı, siyasi ideolojisi ve geleneksel formları gibi çeşitli dinamikler, bu yaratıcı süreci tetikler. Sanatçının kişisel özellikleri ve karakteri, ruhsal yenilenme ve arınma süreçlerinin yanı sıra, yaratılan eserin kalitesinde belirleyici bir rol oynar. Sanatın ilk örnekleri, içinde bulunulan toplumun genel yapısına bağlı olarak şekillenirken, zamanla gelişim, dönüşüm ve değişimden geçerler (Read, 2018, s. 21). Başlangıçta, Hollandalı sanatçı Mondrian, aşırı muhafazakâr bir Kalvinist babanın rehberliğinde, genç yaşlarda yansıtmacı bir yaklaşımla eğitim almış ve buna uygun eserler üretmiştir. Bu eserler, Hristiyan geleneğine bağlı dinsel içerikli betimlemelerle doludur. Daha sonrasında, Hollanda sanatının baskın anlayışını temsil eden La Hay okulunda natüralist (doğacı) bir sanat anlayışı ile eğitim görmüş ve izlenimci etkiler taşıyan peyzaj resimleri yapmıştır. Peyzaj resimleriyle Kalvinist dininin sembolik unsurlarını aynı kompozisyonlarda birleştirerek bireysel bir üslup geliştirmenin ilk adımlarını

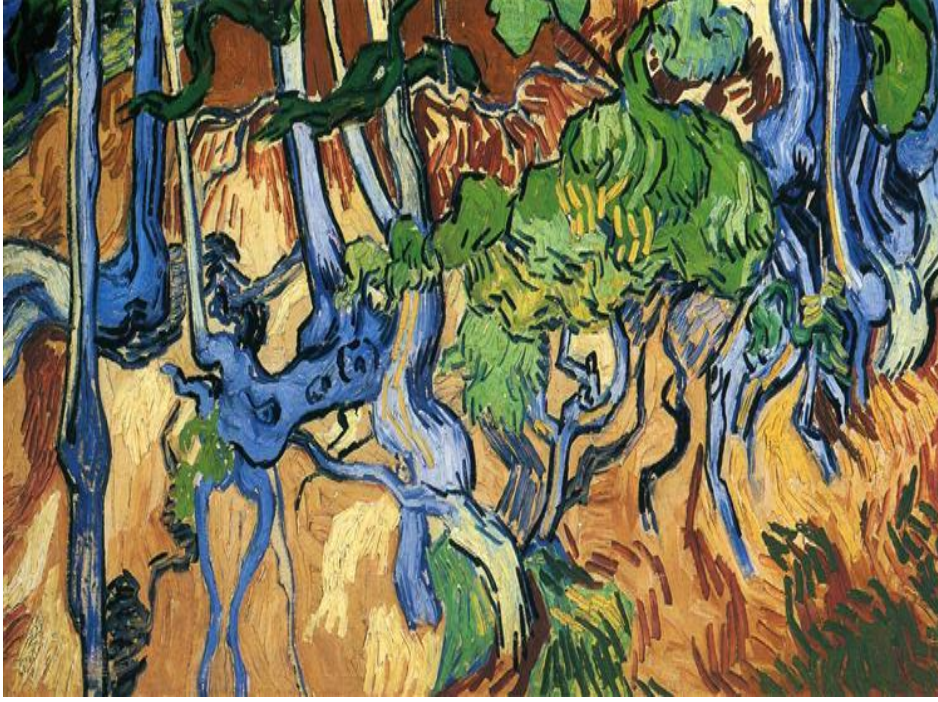
atmıştır (Deicher, 2004). Mondrian, kendi sanatsal üslubunu geliştirme yolunda, dönemin toplumsal yapısı, Hollanda'daki mezhepsel ayrımların oluşturduğu sosyal ilişkiler ve kültürel etkiler tarafından şekillendirilen sanatının temel özelliklerini belirlemiştir. Bu bağlamda, temsil ettiği üslup ve plastik formdaki değişkenlik, sürekli olarak farklı deneyimler aracılığıyla gelişmiştir. Sanatçının bu çeşitlilik arayışı, sadece toplumsal dinamiklerle sınırlı kalmayıp, yeni felsefi anlayışların desteğiyle beraber gelen değişimlerin bir parçası olmuş; böylece, biçim ve içerik ilişkisinin yanı sıra doğruluk ve gerçeklik algısının dönüşümü gibi süreçler de sanatına dahil edilmiştir (Jaffé, 1985, s. 68). Bu durum, Mondrian'ın 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkan birçok sanat akımına tanıklık etmesi ve bunların çoğunu deneyimleme şansı bulmasının bir sonucudur. Bu tecrübeler, onun sanatsal formülasyon yöntemlerini adım adım geliştirmesine katkı sağlamıştır. Özellikle, o dönemde Hollanda'da ün kazanmaya başlayan Van Gogh, Mondrian'ın sanatını derinden etkilemiştir. Mondrian'ın Amsterdam'daki Stedelijk Müzesinde düzenlenen Van Gogh retrospektifine yapmış olduğu ziyaret, sanatçının motif ve renk üzerine yaptığı araştırmaları ve deneysel pratiklerini harekete geçirmiştir. Özellikle Van Gogh'un renk kullanımıyla kurduğu derin etkileşim, Mondrian'ın 1907-1909 yılları arasındaki birçok eserinde açıkça görülebilir (Hodermarsky, 2016, s. 105). Sanatçının ilk dönem eserlerinde, doğacı bir izlenim sunulsa da, betimlemelerde yapılan deneysel ayıklama ve indirgemelerle soyutlamaya yönelik bir eğilim dikkat çeker. Eserlerinde yatay ve dikey unsurların temel bir ilke olarak benimsenmesi, doğadaki renklerin sınırlı tonlara indirgenmesi ve sezgisel yorumlamalar, Van Gogh'un stiline etkisinin açık bir göstergesidir. Nesnelere formlarını yansıtmaya biçimi ve detaylıktan uzaklaşarak daha kabataslak ve bazen silüet benzeri çizimler yapması, görünen gerçekliğin yansımaları üzerine bir düşünsel sürecin başlangıcını işaret eder. Ağaç eskizleriyle vurgulanan gövdelerin uzatılması, tuval üzerinde dikey bir yönelim ve zemin oluşturulması, yatay ve dikey ilişkiler arasındaki alt-üst karşıtlığını ortaya koyar (Jaffé, 1985, s. 79).

Mondrian, 20. yüzyılın başlarında sanat dünyasındaki hızlı değişim ve çeşitliliğe şahit olmuş bir sanatçı olarak, kendi üslubunu ve ifade biçimini bulma yolunda sürekli bir gelişim içinde olmuştur. Dönemin sosyal, kültürel ve felsefi akımlarından ilham alarak, eserlerinde soyutlama ve minimalizme doğru belirgin bir dönüşüm gerçekleştirmiştir. Doğadan soyutlamaya, figüratiften geometrik forma ve renge geçişi, iç dünyanın derinliklerinden ve çevresel toplumsal dinamiklerden beslenmiştir. Bu süreçte, Mondrian gözlemlenen dış dünyanın ötesine geçerek, daha evrensel bir uyum ve denge anlayışına ulaşmayı amaçlamıştır. Eserleri, form ve renk aracılığıyla soyut bir dil geliştirerek, sanatın evrensel boyutlarına dair yeni perspektifler sunmuştur.

Bu değerlendirme, sanatçının eserlerinin günümüzde de sanatseverler tarafından değerli bulunmasına ve ilham kaynağı olmasına neden olmuştur. Mondrian, modern sanatın sınırlarını zorlayarak soyut sanatın öncülerinden biri olarak kabul edilir ve sanatın evriminde önemli bir role sahiptir.

Resim 1. Mondrian, *Oele Yakınlarındaki Ormanlar*, 1908, Yağlıboya, 128 × 158 cm. (Gemeente Müzesi, La Hay).

Resim 2. *Vincent van Gogh Ağaç Kökleri 1890, Fransa Yağlıboya, Van Gogh Müzesi, Amsterdam, Hollanda*

Sanatçının soyutlamaya yönelimi, gerçeklikle yansımanın arasındaki farkı daraltarak iki boyutlu bir düzlemde dinamik bir yapı ve etki yaratma olasılığını sorgular. Tarihsel olarak, soyutlamanın insanın içgüdüsel bir eğilimi olarak görülmesi bu süreci tetikler. Worringer'e göre (2003, s. 278), ilkel toplumlardan itibaren sanatçılar yaratıcılıklarını ve sanatsal iradelerini soyut bir yönelimle ifade etmiştir. Bu durum, soyutlama dürtüsünün, varoluşun temelinde ve sanatın başlangıcından itibaren neredeyse tüm toplumlarda, soyut formu temel ilke olarak benimsediğinin bir göstergesidir.

Bu bağlamda, ilkel toplumlardan modern toplumlara kadar, soyut yaratımın insan doğasının doğal bir parçası olduğu ve sanat anlayışının bir özgürleşme alanı yarattığı söylenebilir. Görünür ve duyuşsal olarak algılanan dünyanın doğal formlarından bağımsız bir algı ile soyut formlara yönelik bu eğilimi içgüdüsel bir ilişkinin varlığını mümkün kılar (Tunalı, 1992, s. 123). Mondrian, yaratıcılığında, çok boyutlu kavramlar ve nesnelerin duyuşsal veriler üzerinden elde edilen bilgilerinin izini sürer. Sanatçı, algısal destekten arındırılmış fenomenlerin seyreltilmiş ve yoğunlaştırılmış örüntüleri üzerinden farklı tarzda resimler şekillendirir. Bu yaklaşım, kuşkusuz algısal deneyimlerin sınırlarını aşan yaratımlarında kendi sanat felsefesinin önemli bir katkısıdır. Onun kompozisyonları, nesnelerin gerçek görüntülerini yansıtmacı bir anlayıştan çok, nesnenin yapısal gerçekliği ve varlığın sonsuz evrendeki çeşitli tezahürleriyle dengeli ve uyumlu bir şekilde ele alır. Sanatçı, geometrik alanlar, soyut temellere dayalı ve atmosferik mekanlar yaratarak sanatta bir devrim gerçekleştirmiştir (Deicher, 2004). Mondrian'ın sanatındaki doğal formlardan arındırılmış soyutlama eğilimi, yalnızca onun yaratıcı yeteneği ve önsezileriyle sınırlı değildir. Bu eğilim, aynı zamanda sanatçının ruhsal önkoşullarının beslendiği ve kendi varoluşunun evrimleştiği daha geniş bir alana dayanmaktadır. Bu alanların başında, sanatçının 1900'lerin başında tanışıp etkilenmeye başladığı teozofi felsefesi gelir. Teozofi, Mondrian'a evrensel uyum ve denge kavramlarını anlamada derin bir perspektif sağlamış, bu da onun eserlerindeki soyut form ve kompozisyonların temelini oluşturmuştur. Bu felsefi etkileşim, Mondrian'ın sanatını, yalnızca görsel bir estetikten çok daha fazlası haline getiren bir derinlik ve boyut kazandırmıştır. Sanatçının çalışmalarında gözlemlediğimiz geometrik formlar ve renklerin kullanımı, bu teozofik düşünceyle uyum içinde, izleyiciyi daha yüksek bir bilinç düzeyine yönlendirme amacını taşır. Dolayısıyla, Mondrian'ın sanatı, görsel bir zevkin ötesinde, izleyicileri kendi iç dünyalarında bir yolculuğa çıkaran ve evrenin daha derin anlamlarını keşfetmeye teşvik eden bir meditasyon aracı olarak işlev görür.

Mondrian Sanat Anlayışında Teozofist ve Soyutlama

Mondrian'ın sanat anlayışının kökenlerini ve onun soyutlama yolculuğunu anlamak için, sadece teknik beceri ve estetik arayışlarının ötesine bakmak gerekir. Sanatçının eserlerinde görülen derin soyutlama eğilimi ve geometrik sadelik, yalnızca yaratıcı yetenek ve vizyonun ürünü olmanın ötesinde, bir felsefi ve ruhsal temele dayanmaktadır. Bu bağlamda, Mondrian'ın sanatındaki dönüşümün, derinden etkilendiği ve karşılaştığı teozofisi felsefesiyle yakından ilintili olduğu görülür. 1900'lerin başında teozofiyile tanışması, onun sanatını, doğal form ve figürlerin ötesinde, soyut kavramlar ve evrensel harmoniye yönelik bir arayışa taşımıştır. Teozofik düşünce, varlığın temelinde yatan evrensel düzen ve uyum kavramlarıyla, Mondrian'ın soyut sanata olan yönelimini güçlü bir Şekilde etkilemiştir. Bu felsefe, sanatçının eserlerinde gözlemlenen yapısal sadeliğin ve form ile renk arasındaki dinamik ilişkinin altında yatan derin düşünsel yapının anlaşılmasında kritik bir role sahiptir. Mondrian, teozofisi felsefesinin sağladığı ruhsal ve düşünsel ereve sayesinde, görsel sanatlarda yeni bir dil ve ifade biçimi geliştirme yolunda ilerlemiştir. Bu yönüyle, Mondrian'ın sanatı, sadece estetik bir devrim olarak değil, aynı zamanda kozmik bir düzenin ve içsel uyumun arayışı olarak da değerlendirilebilir. Dolayısıyla, Mondrian'ın teozofist düşünceler ve soyutlama arasındaki ilişkiyi keşfetmek, onun eserlerinin sadece görsel değil, aynı zamanda ruhsal ve felsefi boyutlarını da kapsamlı bir Şekilde anlamamıza olanak tanır.

Teozofisi, köklerini antik Hermetizm ve Gnostisizmin ezoterik bilgi doktrininden alan, dini, mistik ve felsefi karakterler taşıyan, 19. yüzyılda Amerika'da ortaya çıkan okült bir harekettir. Yunanca "theos" (tanrı) ve "sophia" (bilgelik) kelimelerinin birleşiminden türeyen "theosophia," yani "teozofisi," ilahi bilgelik anlamına gelir. Teozofistler, tüm din ve inanç sistemlerinin temelinde ilahi bir gerçekliğin bulunduğuna ve kadim bilgiye ulaşmanın mümkün olduğuna inanır. Bu bağlamda, teozofisi, her din ve inancın içinde evrensel bir hakikat barındırdığına ve bu çeşitliliğin bir araya gelerek daha kapsamlı bir düşünce yapısını oluşturduğuna inanan senkretik ve eklektik bir anlayışı temsil eder (Melton, 2015, s. 3). Bu geniş kapsamlı ve derinlemesine birleştirici yaklaşım, teozofinin sadece belirli bir inanç sistemine bağlı kalmayıp, evrensel bir bilgelik arayışı içinde olduğunu vurgular. Güner (2001) ise teozofinin üç temel ilkeye odaklandığını belirtir:

1. Hiçbir din, dil, ırk, renk ve sosyal ayırım yapılmaksızın evrensel insan kardeşliğini kurma,
2. Kadim din, felsefe ve doğa bilimlerini karşılaştırmalı olarak araştırma, doğa kanunları incelenme ve açıklama ayrıca evrensel ahlak seçimini uygulamaya geçirme,
3. İnsanın içindeki doğal ve gizil gücü inceleme ve içindeki ilahi gücü geliştirme.

Bu temeller, teozofinin insanlık, bilim ve maneviyat arasındaki derin bağları keşfetme çabasını yansıtır ve Mondrian'ın sanat anlayışında da teozofisi etkisinin gözlemlenmesinin altında yatan sebeplerden biridir. Mondrian'ın sanatındaki soyutlama ve evrensel uyum arayışı, teozofik prensiplerle paralellik gösterir ve onun eserlerini daha kapsamlı bir Şekilde anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Teozofist düşünce, insanların ırk, din, renk, cinsiyet ve sosyal statü gibi ayrımlarının ötesinde, her bireyin evrensel bir öze sahip olduğu fikrini savunur. Bu anlayışa göre, her insanın ruhu yedi aşamadan oluşur, ancak çoğu kişi bu evrelerin farkında olmadan yaşar. Bu durum, mutlak hakikate ulaşmada büyük bir engel teşkil eder. Teozofistler, bu hakikatin ve derin bilginin kaynağına yalnızca keşif, merak ve ilham yoluyla erişilebileceğine inanır. İnsanlık, bu derin anlayışa ulaşabilirse, evrenin gizemlerini üzebilir ve evrenle uyum içinde hareket edebilir (Seuphor, 1956, s. 56-58). Mondrian'ın teozofisi felsefesiyle ilişkisi 1908 yılında başlar. Teozofisi sayesinde Doğu ve Uzak Doğu Asya kültürleri ve inançlarıyla tanışır ve Kalvinist kökenlerinden giderek uzaklaşır. Mondrian'ı bu kadar etkileyen Şey, felsefenin dünyayı farklı perspektiflerden algılama, yorumlama yeteneği ve din, bilim, felsefeyi bir araya getiren sentezidir. Ayrıca, varlığın özünün, tinsel gerçeklikteki bilgiye ulaşmakla keşfedilebileceğini ne sürerler. Teozofide, tinsel bilgiyi kavramak ve algılamak, adım adım gerçekleşen psişik veya spiritüalist bir olaydır. Dünya hakkında bilinen gerçekler ve hakikatte kavranan bilgi, içsel bir yolculukla aşkın bir hale evrilir. Bu süreci anlayan birey, içkin kavramlar aracılığıyla kendi zgr bilinciyle tanışır (Steiner, 2002, s. 109). Bu derinlemesine anlayış, Mondrian'ın sanatındaki soyutlama ve form arayışlarını köklü bir Şekilde etkilemiş ve eserlerinin temelini oluşturan evrensel uyum ve denge kavramlarını biimlemiştir. Mondrian'ın bu felsefi yaklaşımıyla tanışıklığı, onun içinde taşıdığı ilahi gücü geliştirerek ve kendinde barındırdığı potansiyeli ortaya çıkararak mümkün olmuştur. Bu süreç, sanatçının eserlerinde gözlemlenen özgün estetik ve felsefi derinliğin anahtarını sunar. Mondrian'ın sanatı, bu Şekilde, sadece görsel bir devrim olarak değil, aynı zamanda bir bilgelik ve içsel anlayış arayışı olarak da değerlendirilebilir. Onun eserlerindeki her çizgi ve

renk, bu içsel yolculuğun ve evrensel bir bütünlüğe ulaşma çabasının bir ifadesidir. Mondrian, teozofi aracılığıyla, sanatını bireysel ve evrensel boyutlar arasında bir köprü olarak konumlandırmış ve izleyicilere sadece estetik bir deneyim sunmakla kalmayıp, aynı zamanda ruhsal bir uyandırma ve bilinç genişlemesi sağlamayı amaçlamıştır. Besant'ın ifadeleri, teozofinin temel prensiplerini ve insanın spiritüel yolculuğundaki yerini vurgular

İnsan asıl olarak spiritüel bir varlıktır. İnsanın benliği veya ruhu, evrensel ruhtan veya evrensel benlikten ya da Tanrı'dan ışığın güneşten çıktığı gibi çıkmaktadır. Kendini bilmesi ve benliğinin derinliklerine inmesi sayesinde kişi Tanrı'yı bilebilir. İnsan benliğinin ve bilincinin derinliklerine girebilir, bedeninin, tutkularının, duygularının, zihninin ve aklının ötesine geçebilir. Bütün bunlar kendisindedir ancak kendisi değildir, insan bunların hepsinden geçebilir, kendisini bunlardan ayırabilir, saf varlığına, saf "ben"e ulaşabilir. Bunu gerçekleştiren herkes teozofinin iki temel yapısı olan Tanrı'nın içkin ve aşkın yapısı ile varlığın birliğini kavrayabilir (Besant, 1980, s. 300). Bu derin felsefi kavrayış, Mondrian'ın sanatında da yankı bulmuş, onun eserlerindeki soyutlama ve form arayışlarını ruhsal bir arayışa dönüştürmüştür. Mondrian, sanatını, insanın içsel evrenine ve evrensel bilince olan yolculuğun bir ifadesi olarak kullanmış, böylece eserleri, gözle görülenin ötesindeki derin spiritüel gerçekliklere ulaşmanın bir aracı haline gelmiştir. Mondrian'ın sanatı, bu bağlamda, Besant'ın ifadelerinde yankılanan teozofik prensiplerin bir yansıması olarak, hem estetik bir devrimi hem de spiritüel bir arayışı temsil eder. Bu, Mondrian'ın eserlerini, yalnızca görsel olarak değil, aynı zamanda felsefi ve spiritüel olarak da zengin ve katmanlı bir deneyim haline getirir.

Mondrian, teozofist inançların derinlemesine etkisi altında, içinde barındırdığı ilahi gücü anıtsal geometrik şekillerle, soyutlanmış kiliseler, kuleler ve yel değirmenleri resmederek ortaya koyar. Bu yapıtlar, ilahi varlıkların yükselişini ve teozofist sembolizmin ruhani uyumunu, duyuşsal algıları dönüştüren süreçlerle yansıtır (Deicher, 2004). Mondrian'ın bu yaklaşımı, teozofi felsefesinin temel ilkelerinden biri olan evrensel uyum ve birlik kavramlarını sanatsal ifadesidir. Sanatçının kullanımıyla, semboller ve renkler sadece estetik değerler taşımakla kalmaz, aynı zamanda izleyicilerin ruhani düzlemde bir bilinç uyandırmasına ve derin bir içsel deneyim yaşamasına olanak tanır. Bu şekilde, Mondrian'ın eserleri, görsel bir güzellikten çok daha fazlasını sunar; izleyiciyi, kendi içsel dünyalarına dair bir keşfe ve evrenle olan bağlarını yeniden değerlendirmeye davet eder. Mondrian'ın sanatı, böylece, teozofik düşüncenin somut bir ifadesi olarak, spiritüel ve estetik boyutları birleştiren bir köprü görevi görür.

Resim 3. *Westkapelle'deki Deniz Feneri, 1908, Yağlıboya, 71.1 x 52 cm, (GemeenteMüzesi, La Hay)*

Resim 4. *Westkapelle Deniz Feneri, 1910, 135cm x 75 cm, yağlıboya, (GemeenteMüzesi, La Hay)*

Resim 5. *Kırmızı Değirmen, 1911, tuval üzerine yağlıboya, 150 x 86 cm, (Gemeente Müzesi, La Hay)*

Resim 6. *Yel Değirmeni ('Windmolen'/'De Molen'), 1917, 100 cm x 94,5 cm, yağlıboya (Stedelijk Müzesi, Amsterdam)*

Teozofide, içsel bilginin ve hakikatin anlaşılması, nesnelere dayalı pragmatik bir ilişkiyle açıklanamaz. Ruh ve madde, evrende sınırsız, sonsuz ve değişmez bir şekilde birbirlerini tamamlar. Hakikatin evrimsel ve döngüsel değişimini kavrayış, doğadaki tezahürlerle ilişkilidir. Sezgi yoluyla, tüm ruhlar hem birbirleriyle hem de ilahi hakikatteki evrensel ruhla aynı "öze" sahip olduklarını idrak ederler. Her birey, kendine özgü bir cevhere sahiptir ve evrensel bütünün bir parçası olarak kendi öznel varlıklarıyla hizmet ederler (Şahin, 2019, s. 117).

Teozofistlere göre, görünen dünyadaki gerçeklik yalnızca kısmi bir gerçeği ifade eder; asıl hakikat görünmeyenin içinde saklıdır ve bu yüzden görünmeyen, sürekli olarak görüneni aşkınladıştır. Özellikle 19. yüzyılın sonlarından 20. yüzyılın ortalarına kadar sregeleyen bu düşünce, modernist sanatçıları ve soyut resim sanatını etkileyerek, görünmeyen gerçekliğin peşinde bir yaratım dönemine geçişe yardımcı olur. Bu anlayış, somut dünyanın duyutesi aktarımı ve soyutlamaya yönelik her düşünsel girişimin, non-figüratif yaratımın temelinde birleşmesini sağlar (Tuchmann, 1986, s. 56-58). Mondrian'ın eserlerinde, erken dönemlerden itibaren bu içsel olana odaklanma görülür. Sanatçı, soyut dünyanın anlaşılabilmesi için, nesnelere saf bir algıyla ve dikkatli gözlemlerle yaklaşmanın her Őeyi daha net bir Şekilde görme olanağı sağlayacağını ifade eder. Mondrian'ın sanatı, durmaksızın değişen Őekiller ve gerçekliklerin ardında, değişmeyen bir hakikati ortaya çıkarma arayışıdır (Gombrich, 1999, s. 581). Bu süreç, onun eserlerinde evrensel bir uyum ve denge arayışını ve soyut sanatın sınırlarını zorlama çabasını yansıtır.

Mondrian'a göre, hakikate ve bilgiye ulaşma "tinsel evrimi"  ana aşamada gerçekleşir. Bunların n koşuları ve aşamaları:

- a-hazırlanma(hazır olma durumu), imgelemele,
- b-aydınlanma (hakikatin farkındalığı) esinlenme,
- c-özel kişi olma (nsezi) sezgisel olarak sıralanmaktadır (şahin, 2019, s. 16- 117).

Mondrian için, bu tinsel evrim süreci sadece kişisel bir yolculuk değil, aynı zamanda sanatının temelini oluşturan soyutlama ve form arayışlarının da bir yansımasıdır. Sanatçının eserleri, bu üç aşamanın dinamiklerini ve insan ruhunun derinliklerine yapılan yolculuğu görsel bir dile dönüştürür. Bu bağlamda, Mondrian'ın sanatı, evrensel hakikatlere ulaşma arzusunu ve bu süreçte bireyin tinsel olarak nasıl dönüşebileceğini gösteren bir harita gibi işlev görür (şahin, 2019, s. 116-117).

İlahi veya mutlak ilkeye ulaşma sürecinde saflık ve ilahi bilgiye erişmek, her adayın sınanmasını, arınmasını ve güçlendirilmesini gerektiren üç aşamalı bir yolculuktur. Bu süreç, tinsel yükselişin gerçekleştiği ve bireyin daha yüksek bir bilinç düzeyine eriştiği bir dönüşümü temsil eder. Mondrian'ın bu üç aşamayı kendi sanatsal anlayışında ve sanat üretim sürecinde uygulaması tesadüf değildir. Nesnelere, algısal bellekten her Őeyden soyutlanarak özsel nitelikleriyle sınanır, özü temsil etmeyen ve ortak olmayan her Şey çıkarılarak arındırılır ve nesnenin gerçeğine ilişkin dış dünyanın fenomenlerinin yansımaları bir yana bırakılarak, kendi varlığına haiz güçlü nitelikler ne çıkarılır (Steiner, 2002, s. 113-114). Mondrian'ın arındırılmış, indirgemeci biçim ve renk kullanımı, gelecekteki modern sanatın temellerine önemli katkılar sağlayacaktır. Sanatçının eserlerinde hakim olan saflık (arınma), denge (sınanma) ve uyum (güçlendirme), i dinamiklerin ve akışın özgünlüğünü belirler. Bu süreç, Mondrian'ın eserlerinde evrensel bir uyum ve derin bir estetik sadelik arayışının yanı sıra, bir tinsel yükseliş ve bilgelik arayışını da yansıtır. Sanatçının alışmaları, bu nedenle, sadece görsel bir devrimi değil, aynı zamanda bireyin kendi içsel yolculuğunda ilahi veya mutlak ilkeye ulaşma arayışını da temsil eder. Mondrian'ın sanatı, bu Şekilde, bireysel ve evrensel boyutlar arasında bir köprü kurarak, izleyicilere hem estetik bir tatmin hem de ruhsal bir uyandırma sunar.

Resim 7. Kırmızı Ağacın Dönüşümü Piet Mondrian

Mondrian'ın soyuta yönelişi, özünde ağaç formundaki esas olanı arama çabasıyla başlar. Bu ağaçlarda sabit kalan, değişmez bir ortak ilke (z) zerinde odaklanarak tinsel varlığın derinliklerine dalış yapmıştır. Ağacın doğal formu, köklerinin toprağa bağlılığı üzerine kurulu olan zemin ilişkisini artık sadece yatay ve dikey bir bağlamda ele almaz. Soyutlama, algısal bir erevde temel değerler, gerçek biçim ve kavramlar üzerine yapılan değerlendirmelerin bir sonucudur (İpşiroğlu, 1994, s. 79). Mondrian'ın ağaç düzenlemeleri,

tekil deneyimlerden yola çıkarak, bağımsız bir ağacın özsel niteliğini soyutlanmış, nesnel ve ilkesel bir öz bağlamında indirgeyici bir yaklaşımla ortaya koyar. Mondrian, bu deneyimi ve soyuta geçişini şu sözlerle açıklar: “Doğa, bana ilham veriyor, bende bir şey yapmak için dürtü uyandırıyor ama ben gerçeğe olabildiğince yakından ele almak istiyorum. Bu nedenle ben şeylerin özüne ulaşana kadar her şey soyutlanmalı!” (Green,2003, s. 338).

Mondrian, ağaç konseptini deneyimsel ve algısal nesnelere dünyasından yavaşça soyutlamaya, parçalamaya başlar ve sonra bu parçaları yeniden yapılandırarak fiziksel görünüşünü tamamen değiştiren bir sürece girer. Ağaç serisinin kronolojik sıralamasında, her ne kadar tam olarak belirgin olmasa da, biçimsel olarak Kübist etkilerin görüldüğü ilk yapıtlar arasında değerlendirilebilir bu çalışmalar (İpşiroğlu, 1994, s. 81). Temalarındaki Kübist parçalı yapılar, doğrudan bir etkiden çok, tinsel bir kavrama doğru öznel bir yorumlama ile ağaç formunun oluşturulmasına yol açar. Mondrian'ın soyutlama eylemi, paralel deneyimlerle birlikte, değişmeyen evrensel özün ve nesnel ağaç deneyiminin doğal gerçekliğin kaygan zeminine dair gözlemleri sergiler. Soyutlama arayışı içindeki çeşitli sanatsal deneyimler ve Kübist eğilimler, yalnızca üslupsal bir değişiklik olarak görülmemelidir. Ancak, günlük deneyimdeki nesnelere kavramlarından arındırarak, herhangi bir öncül referans kavram olmaksızın sanatsal pratiklere yeni bir boyut kazandırması önemli bir husustur. Özellikle, benzerliklerin dışlanması ve farklılıkların vurgulanarak, geleneksel sanatın içeriğinden tamamen ayrılması, daha yetkin ve soyut yaratımların ortaya çıkmasını sağlar (Green, 2003, s. 338-339). Bu süreç, Mondrian'ın sanatındaki dönüşümün ve soyuta geçişinin, sadece görsel bir evrim değil, aynı zamanda derin bir felsefi ve tinsel arayışın sonucu olduğunu gösterir. Mondrian, sanatı aracılığıyla, gözle görülen dünyanın ötesindeki daha derin gerçeklikleri araştırır ve bu yolla, izleyiciye sadece yeni bir görsel dil sunmakla kalmaz, aynı zamanda evrensel bir uyum ve bütünlük duygusu sunmaktadır.

Mondrian ve De Still Grubunun Sanat Anlayışı

De Stijl, 20. yüzyılın başlarında, özellikle 1917-1931 yılları arasında, Hollanda'da etkin olan ve kübizmin etkileri altında şekillenen bir sanat ve mimarlık hareketidir. Matematiksel ve geometrik düzenlemelerle, sanatta yeni biçimsel ilkeler aracılığıyla daha dinamik bir alan yaratmayı hedeflemiştir. Piet Mondrian, Theo van Doesburg ve Van der Leek gibi sanatçılar, bu hareketin öncüleri arasında yer almaktadır. De Stijl, özünde saf estetik ifadeyi vurgulayan ve doğadan uzaklaşarak, doğal formu sadeleştirmeyi amaçlayan bir yaklaşımı benimsemiştir. Hareket, üç ana renk (sarı, kırmızı, mavi) ve siyah, beyaz gibi nötr renklerin kullanımıyla, mekan ve atmosferin iç içe geçen bir algı yaratmıştır. Bu, sanat ve tasarım dünyasında önemli bir etki yaratmış ve De Stijl'i, geometrik soyutlamanın öncüsü ve soyut sanatın ilk estetik örnekleri olarak konumlandırmıştır (Hoekstra, 2020, s. 5). De Stijl, 1917-1931 yılları arasında etkin olan ve kübizmin etkisi altında şekillenen önemli bir sanat grubudur. Bu dönem, sanatsal bir anlayışın getirilmesiyle öne çıkar. Matematiksel düzenlemelerin hakim olduğu, çok parçalı ve geometrik düzenlemelerle, sanatta yeni biçimsel ilkeler aracılığıyla daha dinamik bir alan yaratmayı hedeflemişlerdir. Piet Mondrian, Theo van Doesburg ve Van der Leek, grubun önde gelen temsilcilerindendir (Tunalı, 1989, s. 178). De Stijl grubunun doğadan uzaklaşarak, doğal formu sadeleştirme, saf estetik ifadeyi vurgulama amacını taşır. Üç ana renk ve nötr renklerin düz kullanımıyla, geometrik vurgular aracılığıyla mekan ve atmosferin iç içe geçen bir algı yaratıldığı görülür. Bu yaklaşımla, yüzeyin biçimsel önemine odaklanılan düzenlemeler öne çıkar. Renklerin doğal uyumu ve dengesi, renkler arasındaki ilişki dikkate alınarak renksel alanlar oluşturulmuştur. De Stijl hareketi, bir yandan geometrik soyutlamanın öncüsü olarak, diğer yandan ise soyut sanatın ilk estetik örnekleri olarak değerlendirilebilir (Hodge, 2021, s.128). Grubun deneysel ve nesnel temaları, düz renklerle sadeleştirilen unsurlar üzerinde net bir görüş sergilemekle kalmayıp, teozofinin mistik öğretileri ile sanatsal düşüncelerini manevi inançlar çerçevesinde bütünleştirmiştir. De Stijl grubu üyeleri, kübizmin yanı sıra teozofik öğretilerden de etkilenen bir sanatsal anlayış geliştirmiştir. Bu anlayış, aşağıdaki özelliklerle özetlenebilir:

- Renklendirme, üç ana renk (sarı, kırmızı, mavi) ve siyah, beyaz gibi nötr renklerin rastgele bir araya gelmesiyle oluşturulan yüzeyler üzerinden gerçekleşir. İlk olarak, doğal renkler ana renklere indirgenerek birinci düzey yaratılır. İkinci düzeyde, renkler yüzeye indirgenerek zemin oluşturulur. Üçüncü düzeyde ise, renkler dörtgen yüzeylerin birliğiyle evrensel bir uyum sağlamak üzere sınırlandırılır.

- Her bir düzey, dikdörtgenler, kareler ve prizmalar gibi geometrik şekillerden oluşmalıdır.
- Estetik bir denge, zıtlıkların kullanımıyla sağlanmalıdır.
- Asimetrik temelli düzlemler oluşturulurken simetri önlenmelidir.

• Oran, orantı, ritim, uyum, denge ve yerleştirme gibi unsurların üzerinde durulmalıdır (Altunoz, 2007, s. 7).

De Stijl hareketi, saf plastik özelliklere ve sadeliğe olan derin bağlılıklarıyla tanınır. Bu hareket, aynı renkleri, nesnelere ve figürleri kendi benzersiz üslupları içinde yeniden yorumlayarak hem kendi dönemlerinde hem de diğer sanat grupları arasında öne çıkmıştır (Farago, 2011, s. 199). Grup, renklerin saf kullanımını konusunda bir mutabakata varmış ve sanatın tüm özgür alanlarından yararlanarak yenilikçi biçimler ortaya koymuştur. Ancak, bu yenilikçi yaklaşımlar ve doğal fenomenlerin geometrik bir zemin üzerine oturtulması, bazen çelişkiler yaratarak kafa karışıklığına neden olmuştur. Grup üyeleri arasında sanatsal yaratım ve ifade biçimlerinde bir standardizasyon dayatılmış gibi görünse de, ne grup üyeleri ne de Mondrian bu tür şablonlaşmış ilkelerle hareket etmiştir. Grubun sanatsal bağlamda üzerinde durduğu esas, rengin uyumu ve doğaya aykırı bir görünüm sergileme ilkesidir (Chipp, 1996, s. 322). Doğadaki form ve şekillere karşı olan tutumları, görünüşler dünyasının algıya yönelik fenomenlerini dışlayan bir sanatsal anlayışla, De Stijl'i önemli bir sanat hareketi olarak konumlandırmaktadır.

De Stijl, 1917-1931 yılları arasında büyük bir etki yaratarak geniş bir alana yayıldı. Grubun yaratımları, içerik, teknik ve sanatsal anlayışlarla günümüze kadar uzanan mimari, iç dekorasyon, mobilya, giyim ve pek çok tasarım alanında varlığını sürdürmektedir. De Stijl, derin bir felsefeyi bünyesinde barındıran bir plastik sanat olarak güncelliğini korumaktadır. Bu hareketin üç aşamalı gelişimi; 1916-1921 arasındaki Hollanda'da görülen "formalist aşama", 1921-25 arasındaki uluslararası alanda gözlemlenen "olgun safha", ve 1925-1931 arası "dönüşüm aşaması" şeklinde geniş bir alanda kendini göstermiştir (Beksaç, 2000, s. 132). Grubun katılımcıları, resim, heykel, mimari ve tasarımda aynı temel ilkeleri kullanarak, dekoratif özellikleri dışlayan ve hayatın içine nüfuz eden bir üretim arayışındadır. Grup üyeleri, teknolojinin getirdiği makinalaşma sürecinde, halka huzur ve denge sağlayacak sanat ve tasarım ürünlerinin toplumun yaşam kalitesini iyileştirebileceğine inanmıştır. Bu yaratım süreci, temelde toplumsal nitelikler taşımaktadır. Bazı grup üyeleri sosyalist görüş ve hareketlerle bağlantı kurmuşken, Mondrian ve Theo van Doesburg dergiyi politik görüşlerden uzak tutmaya çalışmışlardır (Hodge, 2021, s. 129). Grup, herhangi bir politik ideolojiye dahil olmanın sanatlarının temel ilkelerini çiğnemek anlamına geleceğini ve bu durumun, evrensel dile ve ortak bilince ulaşma amaçlarından sapma anlamına geleceğini düşünüyordu. 1923 yılında, van Doesburg'un De Stijl dergisinde yayımlanan "Dada Nedir?" makalesi, politik görüşler bağlamında, iki sanatçı arasındaki bağları daha da zayıflatmıştır (Baljeu, 1974, s. 47).

De Stijl hareketi, 20. yüzyılın başlarında modern sanatın ve tasarımın şekillenmesinde merkezi bir rol oynamıştır. Hareketin yaratıcıları, sanatın her alanında uygulanabilecek evrensel bir dil geliştirme arayışı içindeydi. Bu arayış, onların eserlerinde minimalist estetik, geometrik formlar ve renklerin stratejik kullanımıyla kendini gösterdi. De Stijl, sadece estetik bir akım olmanın ötesinde, bir yaşam biçimi ve düşünce tarzını temsil ediyordu. Bu akım, insanların yaşam alanlarını, kullanım eşyalarını ve hatta giysilerini bile dönüştürme gücüne sahipti. Bu vizyon, günümüzde hala etkisini sürdürerek minimalist tasarımın ve modern mimarinin temellerini oluşturmuştur. De Stijl'in mirası, sanat ve tasarım dünyasında sürekli bir ilham kaynağı olmaya devam ederken, onun ilkeleri çağdaş tasarımcılar ve sanatçılar tarafından yeni bağlamlarda yeniden yorumlanmaktadır. Bu nedenle, De Stijl hareketi, estetik ve felsefi değerleriyle, modern sanatın gelişiminde vazgeçilmez bir kilometre taşı olarak kabul edilmektedir.

Kübizm Eğilimli Resimlerden Neo-Plastizme

Piet Mondrian'ın sanat serüveni, erken dönem eserlerinde doğaya karşı belirgin bir şüpheciligi ve kararsızlığı ile başlar. Bu dönemde, doğa izlenimlerinden kaynaklanan içsel çatışmalar, onun sanatını şekillendirir. Kübizme tanışması, Mondrian için bir dönüm noktası olmuş ve ona, doğadan tamamen soyutlanmış, ancak doğayla kavramsal bir bağını koruyan bir sanat dili geliştirme imkânı sunmuştur. Kübizmin sunduğu soyut nesnellik ve optik görüntülerin basitleştirilmiş işlenişi, Mondrian'ın sanatındaki dikey ve yatay parçalanmalarla, onun daha önce ulaşmaya çalıştığı akılcılığı, basitliği ve titizliği elde etmesini sağlamıştır. Bu, Mondrian'ın kübizm eğilimli resimlerinden neo-plastisizme geçiş yaptığı sürecin başlangıcıdır.

Resim 8. Pablo Picasso, *Ma Jolie*, 1912 Tuval Üzerine Yağlıboya, 100 x 64 cm, (Modern Sanat Müzesi)

Mondrian sanatının ilk dönemlerinden itibaren doğa izlenimlerine karşı şüpheli, kararsız ve algıdaki içkin değişkenlikle ürettiği eserlerle sürekli bir çatışma içindedir. Kübizmle tanışmasıyla bir taraftan tamamen kavramsal bağlamda doğadan kopmazken diğer taraftan sınırlandırılmış biçimlerden bağımsız bir dil, yapı ve yöntemi bulmuş olur. Kübizmin soyut nesnellığı, optik görüntünün arındırılmış işlemi, dikey ve yatay parçalanmalar Mondrian'ın arzularını bir biçimde karşılamaktadır. Bu soyut çizgi ve lekeler Mondrian'ın içinde saklı kalanı ortaya çıkarmasında, akılcı, basit ve titiz bir yöntemle sanatından hedeflediği benzerliği açısından dikkat çekicidir (Jaffe,1985, s. 21).

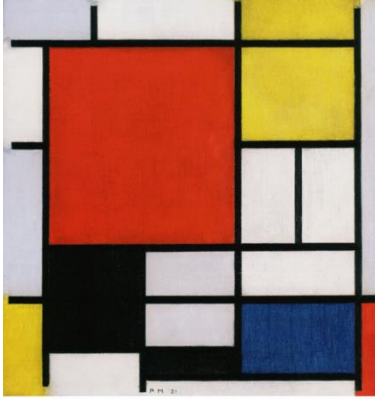

Resim 9. Piet Mondrian, *Tablo No:4*, 1913 Tuval Üzerine Yağlıboya, 95x80cm (Gemeente Müzesi, La Hay).

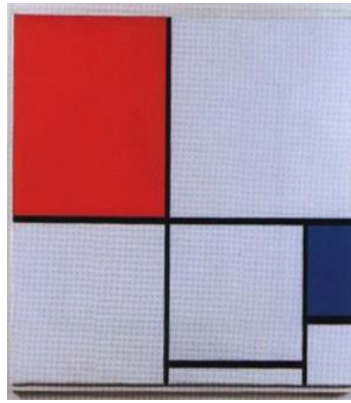
Mondrian'ın eserleri, Kübizmin analitik yaklaşımlarına yakın duran çalışmalar olarak tanımlanabilir. Özellikle Picasso'nun analitik kübist çalışmalarına duyduğu ilgiyi, *De Stijl* dergisindeki yazıları aracılığıyla açıkça belirtmiştir (Lynton, 2004, s. 214). Picasso'nun etkisini kabul etmekle birlikte, Mondrian onun

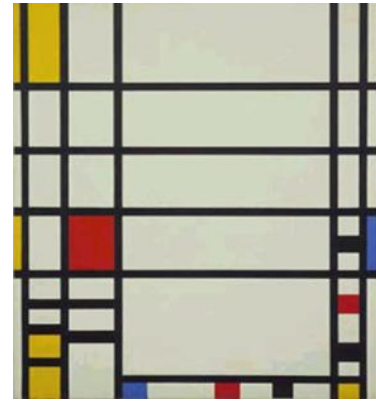
soyutlamaya yeterince yaklaşmadığını eleştirmiştir. Ayrıca, Mondrian bu dönemdeki soyutlamaya yönelik tüm sanat türlerini, Picasso'nun çalışmalarının bir devamı olarak görmüştür. Kübizm'deki köşeli formları daha düzenli hale getirerek desenler oluşturduğunu ifade eden Mondrian, sanatında dikey ve yatay çizgileri kullanarak bir dil geliştirmiştir. Bu çizgiler, sanatının genel hatlarını belirleyen bir özellik haline gelmiştir. Ancak, eserlerindeki fırça darbelerinin çeşitliliği, merkez ile çevre arasındaki ilişkiyi karmaşıklaştırmıştır. Kübist etkili resimlerde belirgin bir tema olmaması, arka planın nasıl işleneceği konusunda zorluklara yol açmıştır (Turan, 2020, s. 609). Resmin öğeleri arasında neyin ön planda neyin arka planda olduğu, renk mi yoksa soyut kontur çizgileri mi ile belirtileceği konusunda kararsızlıklar yaşanmıştır. Bu sorunsallar, Kübizm'in Mondrian için yeterince bağımsız bir alan sunmadığını göstermiştir. Sanatçı, nesnelerin doğal uzantılarını sınırlandırarak, soyut doğa formuna atıflarda bulunmuş, kalın konturlarla başladığı soyutlama süreci, zamanla karşıtlıklarla ifade edilen yapılarla devam etmiştir. Mondrian'ın bu yaklaşımı, alışılmışın dışında yeni bir anlatım dili geliştirmesine olanak sağlamıştır (İpşiroğlu, 1994, s. 80).

Resim 10. *Mondrian Kırmızı, Sarı ve Mavili Kompozisyon 1921 Yağlıboya 94 x95cm, (Sanat Müzeşi, Sanat Koleksiyonu Vakıfı, Dallas*

Resim 11. *Mondrian Kompozisyon 3, 1932, Yağlıboya, 55x55cm (Sanat Müzeşi, Winthertbur).*

Resim 12. *Mondrian Trafalgar Meydanı, 1939-43, Yağlıboya, 145.2 x 120 cm, (Modern Sanat Müzeşi, New York)*

Mondrian, kübizmi bir soyutlama biçimi olarak kabul etse de, ona göre bu akım tam anlamıyla doğadan kopamamış ve sadece kısmi bir parçalanmayla sınırlı kalmıştır. Kübizmin hacim anlayışına bağlı kalması, nesnelerin ve figürlerin hâlâ tanınabilir olmasına yol açmıştır. Mondrian için, sanatın temel amacını araştıran bir sanatçı olarak, kübizmin bile en ileri temsilcileri, geçmişten tamamen bağımsız olmayı başaramamış ve eskiyle olan bağlarını koparamamıştır. Böylece, ileri sürdüklei ve göstermek istedikleri gerçeklikler, sanatlarına yansıtılamamıştır (Mondrian, 1987, s. 169). Bu bakış açısıyla Mondrian, kübizmin ötesine geçerek, sanatında daha radikal bir soyutlama ve doğadan tamamen kopuş arayışına girmiştir.

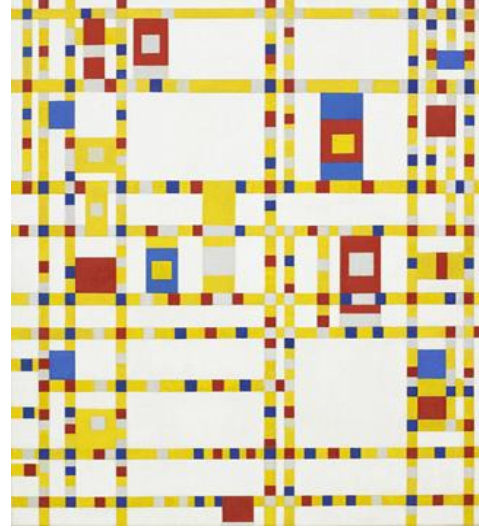
Piet Mondrian'ın sanat anlayışı, derinlemesine felsefi bir duruşu temsil eder. Teozofi cemiyetine olan katılımı, sanatçının dūřünsel beslenme alanını genişletmiş ve kadim öğretiler, felsefeler, bilimler ve inanç sistemleri gibi çeşitli kaynaklardan alınan ilhamla zenginleşmiştir. Mondrian, maddi, ruhsal ve tinsel bütünlüğün farkındalığı içinde, görünen dünyanın ötesindeki gerçekliği aramaya yönelmiştir. Bu, onun mutlak öz arayışını Platon'un idealar dünyasına benzer bir şekilde, gerçek özün sadece bir yansıma olduğu dūřüncesine dayandırır. Mondrian için, salt duysal algının nesnelerin özüne ulaşmada yetersiz kaldığı görüşü, özsel olmayan her şeyden arındırılarak değişmez kavramların sezgisel bir arayışına dönüşmüştür (İpşiroğlu, 2011, s. 53). Sanatçı, Spinoza'nın "Etika" eserinden ilham alarak geometrik formların dilini kullanmış ve Hegel'in diyalektiğini, soyut sanat üzerine dūřüncelerini şekillendirirken karşıtlıklar üzerine kurulu bir anlayışla gerçeğe ulaşılabileceği fikrini benimsemiştir (Crowther, 1997, s. 128). Mondrian'a göre, soyut gerçeklik, görünen gerçekliğin karşıtıdır ve bu soyut gerçeklik, sadece soyut biçimleme yoluyla ifade edilip anlaşılabilir. Sanatçı, teozofi, Platon ve Yeni-Platonculuk, Spinoza, Hegel gibi önemli filozofların öğretileriyle kendi sanatsal öğretisini bir araya getirerek, sanatında benzersiz bir değerler sistemi ve kurgusal yapı oluşturmuştur (Mondrian, 1987, s. 178).

Mondrian'ın sanatındaki bu tinsel ve felsefi derinliğe katkıda bulunan bir diğer önemli faktör ise, katı Kalvinist inanç ve disiplinle büyütülmesidir. Bu disiplinli ve metafizikle yoğrulmuş geçmişi, onun sanatında tinsel bir tümellik kavramı geliştirmesine önyak olmuştur. Mondrian, karşıtlıkları bir araya getirerek, algı üzerindeki anlamları öznel olmaktan çıkarıp, onları sonsuzlukta birliğin temsili haline getirmiştir. Bu

süreçte, sanatçının eserlerinde bu dünya ile bağlarını tamamen koparmış olabileceği düşünülebilir. Ancak, ilk dönem resimlerine yapılan referanslar olmadan, bu derin kavramların tam olarak anlaşılabilmesi neredeyse imkansızdır. Mondrian'ın resimlerindeki "yayılmı hissi", onun eserlerindeki hâkim karşıtlıklar tarafından meydana getirilmiştir. Bu karşıtlıklar, eserlerindeki görsel iletişimin temelini oluşturan saf kontrastlardır (Jaffé, 1985, s. 94-95). Hegel'in diyalektiği, Mondrian'ın sanatındaki bu görsel iletişimi ve temaları şekillendirme sürecinde belirgin bir etki yaratmıştır. Hegel felsefesinden aldığı ilhamla, Mondrian, eserlerinde sıklıkla başvurduğu yatay-dikey karşıtlığını oluşturmuştur. Bu karşıtlık, onun temaları arasında sıkça yer alan bir motif haline gelmiştir. Neo-Plastisizm'in temelleri ve De Stijl grubunun çabaları da, şüphesiz ki aynı felsefi anlayış tarafından beslenmiş ve güçlendirilmiştir. Neo-Plastisizmin amacı, tümel gerçekleri saf nitelikler, düz renkler ve çizgilerle ifade etme iddiasında bulunur; bu da sanatçının hakikate ulaşma arzusundan kaynaklanır. Gerçek hakikatte, kullanılan tüm araçlar objektif olup, duyuşsal algının ötesinde, değişken doğadan ve en önemlisi subjektif insanın ötesindedir (Crowther, 1997, s. 130).

Resim 13. *Mondrian New York Şehri, 1941-42, Yağlıboya 119,3x114,2cm (Georges Pompidou Merkezi Paris, Fransa).*

Resim 14. *Mondrian, Broadway Boogie Woogie (1942-43). 127 x 127 cm Yağlıboya (Moma, New York, ABD).*

Piet Mondrian'ın sanatında sıklıkla rastlanan ve eserlerinin temelini oluşturan ikilik kavramı, onun sanat teorisini şekillendiren önemli bir unsurdur. Tekil-tümel, dişil-eril, dikey-yatay, nesnel-öznel, soyut-somut gibi karşıtlıklar üzerine kurulu bu yaklaşım, Mondrian'ın her eserinde belirgin bir şekilde görülmektedir. Sanatçı, bu karşıtlıklar aracılığıyla, öznel veya bireysel olanın ötesine geçerek, evrensel veya tümel olanı hedeflemiştir. Bu durum, Mondrian için öznel teklikten sıyrılıp, öz olanı idrak etme fırsatı olarak da değerlendirilebilir. Mondrian, doğada görülen yuvarlak formlar, eğrisel yapılar, değişken renkler ve kararsız durumlar gibi unsurları düzensizlik olarak nitelendirir. Ona göre, doğanın bu trajik çelişkileri, evrensel bir bütünlüğe dönüştürülüp trajik unsurlardan arınmalıdır. Ona göre, doğanın bu trajik çelişkileri, evrensel bir bütünlüğe dönüştürülüp trajik unsurlardan arınmalıdır. Mondrian'ın amacı, yaratıcılığını sunarken değişken fenomenlerin görünüşlerinden ve deneyime dayalı bilgiden tamamen bağımsız bir şekilde tutmak, böylece dengeli ve evrensel bir gerçekliği mümkün kılmaktır (Mondrian, 1987, s. 54). Bu yaklaşım, Mondrian'ın sanatının, somut gerçekliklerden soyutlama yaparak, daha yüksek bir düzeyde evrensel gerçekliklerle bağlantı kurma çabasının bir göstergesidir.

Sonuç

Mondrian, birçok farklı düşünce, felsefe, öğretisi ve kavramı özümseyerek kendine özgü bir üslup yaratmıştır. İlk dönemlerindeki yansıtmacı/doğa temelli eserlerinde bile kendi tarzını korumuş ve bunu sürdürmüştür. Kübizmin parçalı ve açılı dünyasını görme ve gösterme prensibinden etkilenerek, sanat tarihine kendi adıyla özdeşleşen özgün soyut geometrik resim biçemi yaratmıştır.

Mondrian'ın sanatındaki evrim, özellikle ağaç serisiyle başlayarak soyutlama denemeleri ve Neo-Plastik tarzındaki eserleriyle belirginleşmiştir. Bu eserler, minimalist formlarla soyutlamayı birleştirerek hem akımın öncüsü hem de kurucusu olmuştur. Resimlerinde kullandığı renklerin azlığı ve yalın formlar, özgün geometrik soyut biçimleri minimalizme ilham kaynağı olmuştur.

Mondrian'ın eserleri, tek tür bir yaratım olarak değerlendirilemez. Neo-Plastisizm sanatının gelişimi adına uzun bir zaman dilimine yayılmış tasarımların öncülleri olarak nitelendirilebilir. Her bir yaratım, kendinden sonraki eser üzerine eklenerek yükselmiştir; her bir eser, öncesinin ve sonrasının adıdır. Denge, uyum, birlik ve bütünlüğün ahengini yakalamak için görsel yalınlığı sınırlarına kadar zorlayarak, en basit ve sade anlatımla en zengin görsel sunumları yaratmıştır.

Mondrian'ın sanatsal yaşamına baktığımızda, eserleri genellikle iç tutarlı bir yapıya sahiptir. Özellikle 1914 ile 1940 yılları arasındaki eserleri, birbirinden bağımsız, özerk tekil evrenler gibi sağlam iç dinamiklere, dengeye, uyuma ve enerjiye sahip görünmektedir. Bu eserler, izleyeni bütüne ve mutlak hakikate ulaştıracak sanatsal bir ifade olarak tanımlanabilir.

Mondrian'ın kuram ve eseriyle oluşturduğu etki, günümüzde pek çok alanda kendini hissettirmektedir. Düşünsel ve yaratımsal sisteminin öngördüğü biçimsel, kurgusal ve anlamsal tümel birlik ve denge ile bir gizem ve derinlik ifade etmektedir. Birbiri üstüne binen haçlar, kareler, yatay ve dikey biçimler, ana ve nötr renklerle düşünsel derinlik kadar sanatsal boyutta da soyut derinliğe sahiptir. Yaratıcılıkta görsel ve nesnelere olan bağımlılıkları bertaraf ederek, bu düşünsel boyutla uzun süreler güncelliğini yitirmeyecektir.

Sonuç olarak, Mondrian'ın sanatı estetik, felsefi ve düşünsel derinliğiyle modern sanatın sınırlarını aşan, soyut sanatın öncülerinden biri olarak önemli bir yer tutar. Eserleri, sanatın evrensel boyutlarına yeni perspektifler sunarak, bugün bile sanatseverler ve çağdaş sanatçılar için değerli bir ilham kaynağı olmaya devam eder. Mondrian'ın sanatındaki bu bütünlük ve derinlik, onun eserlerini yalnızca görsel bir tatminin ötesinde, ruhsal bir keşif yolculuğu olarak benzersiz kılmaktadır.

Etik Beyan

Bu çalışma, "*Piet Mondrian'ın Form Algısındaki Evrimi ve Soyut Sanatla Etkileşimi*" başlığı altında yürütülmüştür. Araştırma sürecinde, bilimsel kurallar ve akademik dürüstlük ilkeleri titizlikle takip edilmiştir. Çalışma esnasında elde edilen tüm veriler orijinalliğini korumuş, herhangi bir tahrifat yapılmamış ve alıntılanan bilgiler, ilgili akademik alıntı kurallarına uygun olarak belirtilmiştir. Ayrıca, bu çalışma daha önce başka hiçbir akademik yayın ortamında değerlendirme amaçlı kullanılmamıştır. Araştırmanın konusu ve yöntemi itibarıyla etik kurul onayı gerektirmemektedir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Yazarların çalışmadaki katkı oranları eşittir.

Çatışma Beyanı

Bu çalışma kapsamında, araştırmacıların herhangi bir dış kişi veya kurumla çıkar çatışması bulunmamaktadır. Araştırmacılar, araştırma süreci boyunca tam bağımsızlık içinde hareket etmişler ve çalışmanın tüm aşamalarında araştırma etiği ilkelerine sıkı sıkıya bağlı kalmışlardır. Araştırmanın finansmanı ve kaynakları, araştırma sonuçları üzerinde herhangi bir etkiye sahip olabilecek dış etkenlerden tamamen bağımsızdır. Buna ek olarak, araştırmacılar arasında da herhangi bir çıkar çatışması yaşanmamıştır. Bu çalışma, yalnızca akademik merak ve bilimsel katkı amacıyla yürütülmüştür.

Kaynakça

- Altunöz, G. (2007). Mondrian'ın yeni bir bakış açısıyla okunması. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi, 47, 1-19.
- Baljeu, J. (1974). Theo Van Doesburg. Londra: Studio Vista.
- Besant, A. (1980). Theosophical Society. In J. Hastings, J. A. Selbie, & L. H. Gray (Eds.), *The Encyclopedia of Religion and Ethics* (Vol. 12, pp. 300-304). Edinburgh: T. T. Clark; New York: Charles Scribner's Sons.
- Chipp, H. B. (1996). *Theories Of Modern Art*. University Of California Press.
- Crowther, P. (1997). *The Language of Twentieth Century Art: A Conceptual History*. Yale University Press.
- Deicher, S. (2004). *Piet Mondrian: Structures in Space*. Köln: Taschen.
- Farago, F. (2011). *Sanat* (2. baskı). Ankara: Cantekin Matbaacılık.
- Fischer, E. (2010). *Sanatın Gerekliliği* (Çev. Cevat Çapan). İstanbul: Payel Yayınevi.
- Güner, M. R. (2001). *Okültizm (Tarih Boyunca Gizli Bilimler)*. Kocaeli: Ege Meta Yayınları.
- Green, C. (2003). *The European Avantgardes*. Londra: Philip Wilson Publishers.
- Hodermarsky, E. (2016). *Becoming Piet Mondrian: Two Transitional Works*. Yale University Art Gallery Bulletin, European Art, 5, 105-109.

- Hoekstra, R. (2020). Thinking about De Stijl: Three Generations of Committed Historians in the Netherlands. *De Stijl Studies*, 1(1), 5.
- Hogde, S. (2021). Gerçekten Bilinmesi Gereken 50 Sanat Fikri. İstanbul: Domingo Yayıncılık.
- İpşiroğlu, N. (1994). Resimde Müziğin Etkisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- İpşiroğlu, N., & İpşiroğlu, M. (2011). Sanatta Devrim. İstanbul: Hayal Perest Yayınevi.
- Jaffe, H. L. C. (1985). Piet Mondrian. Harry N. Abrams Inc. Pub.
- Lynton, N. (2004). Modern Sanatın Öyküsü. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Mondrian, P. (1987). The New Art The New Life: The Collected Writings of Piet Mondrian. London: Thames & Hudson.
- Read, H. (2018). Sanat ve Toplum. İstanbul: Hayal Perest Yayınlar.
- Steiner, R. (2003). Kozmik Hafıza Tarih Öncesinde Dünya ve İnsan. İstanbul: Samsara Yayınları.
- Şahin, Ö. (2019). Gnostisizm, Gül-Haç ve Teozofi Işığında İki Kare Örneği: “Koyu Karanlıklar” (Robert Fludd) ve “Siyah Kare” (Kazimir Maleviç). *Sanat Tarihi Yıllığı*, 28, 116-117.
- Tuchmann, M. (1986). The Spiritual in Art: Abstract Painting 1890-1985. Abbeville Press.
- Tunalı, İ. (1992). Felsefenin Işığında Modern Resim. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Turan, A. (2020). Dünya Sanat Tarihi. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Worringer, W. (2003). Soyutlama ve Empati, Modernizmin Serüveni (Hazırlayan: Enis Batur). İstanbul: Y.K.Y. Yayınları.

Görsel Kaynakça

- Görsel1. <https://enjoysomedamnfineart.blogspot.com/2019/06/piet-mondriaan-mondrian-woods-near-oele.html>
- Görsel 2. <https://bilimveutopya.com.tr/node/3391>
- Görsel3. <https://parisdiarybylaure.com/salomon-slijpers-collection-of-mondrian-at-marmottan/>
- Görsel4. <https://www.pietmondrian.info/mondrian-at-a-glance/mondrian-at-a-glance-home.html>
- Görsel5. <https://www.sanatinoykusu.com/objeye-bagli-olmayan-saf-soyut-sanatin-uncusu-mondrian/>
- Görsel6. [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Amsterdam_-_Stedelijk_Museum_-_Piet_Mondrian_\(1872-1944\)_-_Windmill_\(A_2996\)_c._1917.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Amsterdam_-_Stedelijk_Museum_-_Piet_Mondrian_(1872-1944)_-_Windmill_(A_2996)_c._1917.jpg)
- Görsel 7. <https://hbyazar.com/gri-agac-piet-mondrian-gray-tree/>
- Görsel8. https://arsiv.adalidergisi.com/cms/2010-2019/2015/sayi-121-temmuz_2015/makale/759/kubizm
- Görsel 9. https://nl.wikipedia.org/wiki/Bestand:Piet_mondrian,_tableau_n._4,_1913,_01.jpg
- Görsel10. <https://www.arthipo.com/tr-tr/piet-mondrian-kirmizi-sari-mavi-genis-duzlemlilik-kompozisyon.html>
- Görsel11. <https://www.kingandmcgaw.com/prints/piet-mondrian/composition-no-iii-composition-with-red-blue-yellow-and-black-1929436697#436697>
- Görsel 12. <https://kavrakoglu.com/cagdas-sanata-varis-45-neoplastisizm-ve-de-stijl/>
- Görsel13. <https://defteriniz.com/soyut-sanat-akimlari-abstre-nonfiguratif-cagdas-sanat-akimlari-bati-sanat-tarihi/34738/>
- Görsel 14. wikipedia.org/wiki/Broadway_Boogie_Woogie

EXTENDED ABSTRACT

This study delves into the evolution of Piet Mondrian's perception of form and his profound interaction with abstract art, focusing on the significant influences of philosophical movements, particularly Theosophy, on his artistic transformations. The research aims to illuminate how Mondrian's art transcended traditional representations to embrace abstraction, reflecting his philosophical engagements and the broader modernist movements of the 20th century. This research methodology incorporates a comprehensive analysis of Mondrian's artworks across different periods, emphasizing the transition from his early figurative works to his later abstract compositions. A thorough review of the literature related to Mondrian's life, his artistic evolution, and philosophical influences, alongside visual analyses of selected works, forms the foundation of this study. Artworks were selected based on their historical significance and representation of critical phases in Mondrian's artistic journey. The visual analysis focused on elements such as color, form, and composition, which were instrumental in illustrating Mondrian's gradual shift toward abstraction. Through this investigation, it has been observed that Mondrian's move from figurative painting to abstract art was intricately linked to his philosophical studies, particularly his deep engagement with Theosophy. This intellectual framework influenced not only the stylistic aspects of his work but also imbued his art with a spiritual and universal quest for harmony. This was evident in his reduction of the artistic palette and his adoption of a geometric style that emphasized the essential elements of art and their interrelationships. The simplification of forms and the focus on horizontal and vertical lines in his later works, such as those seen in his iconic "Composition with Red, Blue, and Yellow," underscore his philosophical pursuit of the fundamental structures underlying visible reality. Moreover, this research explores the cultural and historical context of Mondrian's period, marked by

tumultuous changes and a burgeoning interest in non-Western philosophies in the Western art scene. The impact of these dynamics is analyzed to understand how they influenced Mondrian's artistic decisions and philosophical outlook. This contextual analysis is supported by evidence from both primary sources, such as Mondrian's writings and contemporaneous critiques, and secondary sources, including scholarly articles and historical records. The findings of this study contribute to a nuanced understanding of Mondrian's role in the development of modern art. They highlight how his artistic evolution was not merely a visual or aesthetic transformation but was deeply intertwined with his philosophical explorations and the cultural shifts of his time. By examining the intersection of art and philosophy in Mondrian's work, the research underscores the multidimensionality of his approach to abstraction, which was both a personal and a reflective response to the complexities of the early 20th century. In conclusion, this study not only enhances our appreciation of Mondrian's art from a technical and aesthetic perspective but also enriches our understanding of the profound philosophical underpinnings that influenced his artistic direction. The findings reiterate the significance of considering philosophical and cultural contexts in studying the evolution of artistic styles, particularly in periods of significant socio-political change.